

אוניברסיטת בן גוריון בנגב
התוכנית לתרבות ערבית יהודית

לאן נעלמה הספרות הערבית יהודית?

2 נק"ז

ד"ר הדס שבת נדיר

בקורס נבקש להציע היסטוריוגרפיה אחרת לספרות העברית דרך הפרספקטיבה המזרחית. בתחילת הקורס נבקש לבחון מחדש את מערכת ההגדרות שבה כונה המזרחי: "ספרדי", "מזרחי", ו"יהודי ערבי" ואף נבחן מה בין ההגדרה "מזרחי" לבין ה"אוסט יודן" וניצול השואה. בנוסף נבקש לעסוק בהתפתחות הספרות ה"מזרחית" מאז תחילת המאה העשרים: נבחן את הזיקות בין הספרות המזרחית לבין ספרות שנחשבת למערבית ונפרוץ את הגבולות ביניהן. בה בעת נעסוק במגמות מאוחרות יותר בכתביה המזרחית המבקשות לחזור לזהות היהודית-ערבית. נדון גם במערכת היחסים עם הפלסטינים כפי שהיא משתקפת בספרות. בקורס נעסוק ביצירתם של: יצחק שמי, סמיר נקאש, ארז ביטון, סמי שלום שטרית, שמעון אדף, אמירה הס, חביבה פדיה, אלמוג בהר, אבות ישורון, דן פגיס ואמיל חביבי.

שיעור 1. מיהו ערבי יהודי? פרובלמטיקה של הגדרות ותיחומים

קטע מתוך "אהבה זה כואב".

שירים: אלמוג בהר, סמי שלום שטרית

שיעור 2 - 3: מיהו הערבי יהודי?

מאמר: חנן חבר ויהודה שנהב, היהודים-הערבים; גלגולו של מושג, פעמים, 125-126 (תש"ע), עמ' 18-1.

סיפור: אלמוג בהר, אנא מן אליהוד, הארץ, 2005.

סרט: אהרון שם טוב וניב כחילי, אנא מן אליהוד, 2016.

שיעור 4-5. מה בין אוסט יודן ל"מזרחי"?

עזיזה כוזם, "תרבות מערבית, תיוג אתני וסגירות חברתית", סוציולוגיה ישראלית, כרך א מס 2, 1999, עמ' 385 - 428.

טקסט: דן פגיס, שלומי חתוכה.

שיעור 6. יצחק שמי – היהודי הערבי ה"ראשון" בהיסטוריוגרפיה הספרותית

טקסט: יצחק שמי, נקמת האבות: ספור מחיי הערבים, ירושלים: מצפה, תרפ"ז.

שיעור 7: רבי דוד בוזגלו – פייטן סולל בישראל ממרוקו

סרט: רפאל באלולו, "שיר יידידות", מתוך סדרת העברים.

שירים: רבי דוד בוזגלו

שיעור 8. לסרק את ההיסטוריה נגד כיוון הפרוה: מדוע כתבו יוצרים יהודים בערבית לאחר קום המדינה?

ולטר בנימין, "על מושג ההיסטוריה", *הרהורים*, ב, הקיבוץ המאוחד, תל אביב, עמ' 318-309.
סמיר נקאש, *היום שתבל הרתה והפילה בו*, תל אביב: ספריית פועלים, 1985

שיעור 9: ז'קלין כהנוב: לבנטיניות

מאמר: ז'קלין כהנוב, "שחור על גבי לבן", *ממזרח שמש*, יריב, חברה להוצאה לאור; הדר הוצאת ספרים, תל אביב, 1998.

שיעור 10: ארז ביטון – הסופר המזרחי "הראשון"?

מאמר: ז'אק דרידה, "היהודו-צרפתו-מוגרבי", *החד לשוניות של האחר*, רסלינג, 2020, עמ' 7-28.
טקסט: ארז ביטון, *ציפור בין יבשות*, הקיבוץ המאוחד, 1991.

שיעור 11: המזרחי כהפרעה לשונית: סמי שלום שטרית, רועי חסן, עדי קיסר ותנועת "ערס פואטיקה"

מאמר: דרור משעני, "המזרחי כהפרעה לשונית", *חזות מזרחית: הווה הנע בסבך עברו*, עורך: יגאל נזרי, תל אביב: הוצאת בבל, 2004, עמ' 83 – 89.
סמי שלום שטרית, *פריחה שם יפה, שירים 1987-1992*, תל אביב: ספרינו, 1995.
רועי חסן, *הכלבים שנבחו בילדותנו היו חסומי פה*, תל אביב: הוצאת טנגייר, 2014.
עדי קייסר, *שחור על גבי שחור*, תל אביב: הוצאת גרילה תרבות, 2014.

שיעור 12: בין מרכז לפריפריה – הפואטיקה של שמעון אדף:

שמעון אדף, *המונולוג של איקרוס*, תל אביב: גוונים, 1997.
שמעון אדף, *מה שחשבתני צל הוא הגוף האמיתי*, ירושלים: כתר, 2002.

שיעור 13: בין חילון לדת: על מושג המסורת -

מאמר: מאיר בוזגלו, "פרק שמיני: המסורת", *שפה לנאמנים: מחשבות על מסורת*, כתר, ירושלים, 2008.
חביבה פדיה, *מתיבה סתומה*, עם עובד, תל אביב, 1996.
חביבה פדיה, *מוצא הנפש*, עם עובד, תל אביב, 2002.

שיעור 14: מזרחיות ומגדר

מאמר: יעל משעלי, "עד החתונה זה יעבור: מזרחיות מפרספקטיבה לסבית", *מכון ון ליר*, ירושלים, עמ' 255 – 263, תיאוריה וביקורת 35, 2009.
טקסט: אמירה הס, *וירח נוטף שגעון: שירים*, תל אביב: עם עובד, תשמ"ה 1984.
אמירה הס, *שני סוסים על קו האור: שירים*, תל אביב: עם עובד, תשמ"ז 1987.
יונית נעמן, *כשירדנו מהעצים*,